

Mintaqa infratuzilmasini rivojlantirishda qurilish investitsiyalarining roli

Norbayev Jamol Baxadirovich
Shiddat Capital MChJ direktori

Annotatsiya: Ushbu tezis "Mintaqa infratuzilmasini rivojlantirishda qurilish investitsiyalarining roli" mavzusiga bag'ishlangan bo'lib, Xorazm viloyati misolida qurilish sohasidagi investitsiyalarning mintaqaviy infratuzilmani rivojlantirishdagi o'rni va ta'sirini tahlil qiladi. Tezisda qurilish investitsiyalari mintaqqa iqtisodiyoti, ijtimoiy hayoti va ekologik barqarorligini ta'minlashdagi asosiy omil sifatida ko'rib chiqiladi. So'nggi 8 yil ichida Xorazm viloyatiga 2 milliard dollar investitsiya jalb qilingan bo'lib, bu orqali 25 mingdan ortiq sanoat korxonalari ochilgan va ishlab chiqarish hajmi 2,2 baravar oshgan. Shuningdek, infratuzilma loyihalari, jumladan, 4751 km suv tarmoqlari va 206 km kanalizatsiya tizimlari qurilishi orqali 580 ming aholiga markazlashgan ichimlik suvi ta'minlangan. Tezisda Xorazm viloyatidagi yangi investitsiya loyihalari, masalan, 2,4 milliard dollarlik loyihalar va xalqaro hamkorlikdagi yo'l qurilishi (516 km, shu jumladan 188 km Xorazmda) kabi misollar asosida qurilish investitsiyalarining samaradorligi baholanadi. Umumiy maqsad – qurilish investitsiyalarini optimallashtirish orqali mintaqqa rivojlanishini ta'minlash bo'yicha takliflar ishlab chiqish. Tezis hajmi katta bo'lib, empirik ma'lumotlar, tahlillar va takliflar bilan boyitilgan.

Kalit so'zlar: Mintaqa infratuzilmasi, qurilish investitsiyalari, Xorazm viloyati, iqtisodiy rivojlanish, yo'l qurilishi, suv ta'minoti, sanoat korxonalari, ekologik loyihalar, xalqaro investitsiyalar, barqaror rivojlanish, ijtimoiy ta'sir, infratuzilma rekonstruksiya, O'zbekiston qurilish sektori, investitsiya loyihalari, mintaqaviy rivojlanish strategiyalari.

Kirish: Mintaqa infratuzilmasini rivojlantirish zamonaviy iqtisodiyotda muhim o'rin tutadi, chunki infratuzilma – bu transport, suv ta'minoti, energetika va uy-joy qurilishi kabi sohalarni qamrab olgan tizim bo'lib, mintaqqa rivojlanishining asosiy poydevoridir. Qurilish investitsiyalari esa ushbu tizimni rivojlantirishda markaziy rol o'ynaydi, chunki ular orqali yangi obyektlar quriladi, mavjudlari rekonstruksiya qilinadi va iqtisodiy faollik kuchayadi. O'zbekistonda, xususan, Xorazm viloyatida qurilish

investitsiyalari mintaqa rivojlanishini tezlatishda muhim omil bo'lib kelmoqda. So'nggi yillarda O'zbekiston qurilish sanoati 8,2% o'sish sur'atiga erishgan bo'lib, bu transport va yangilanuvchi energiya loyihalariga investitsiyalar tufaylidir. Xorazm viloyati O'zbekistonning g'arbiy qismida joylashgan bo'lib, qishloq xo'jaligi va sanoat potentsialiga ega mintaqa hisoblanadi. Biroq, so'nggi o'n yilliklarda infratuzilma eskirganligi sababli rivojlanish sekinlashgan edi. Qurilish investitsiyalari orqali bu muammolar hal etilmoqda: masalan, 2025 yilda viloyatda 812 ta investitsiya loyihasi amalga oshirilishi rejalashtirilgan bo'lib, ularning umumiy qiymati 1,32 milliard dollarni tashkil etadi. Ushbu tezisda Xorazm viloyati misolida qurilish investitsiyalarining infratuzilma rivojlanishidagi roli tahlil qilinadi. Maqsad – investitsiyalarning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik ta'sirini baholash va kelgusidagi rivojlanish uchun takliflar berish. Tadqiqot empirik ma'lumotlar, statistik tahlillar va xalqaro tajribaga asoslanadi. Tesis strukturasida kirishdan keyin asosiy qism, muhokama, xulosa va takliflar joy olgan.

Asosiy qism: Asosiy qismda qurilish investitsiyalarining Xorazm viloyatidagi infratuzilma rivojlanishidagi roli batafsil ko'rib chiqiladi. Birinchi navbatda, investitsiyalarning umumiy hajmi va turlari tahlil qilinadi. So'nggi 8 yil ichida viloyatga 2 milliard dollar investitsiya jalb qilingan bo'lib, bu orqali sanoat ishlab chiqarishi 2,2 baravar oshgan va 25 mingdan ortiq yangi sanoat korxonalari ochilgan. 2025 yilda yangi loyihalar uchun 2,4 milliard dollar va qo'shimcha 86 million dollar ajratilgan bo'lib, ular orasida xorijiy investitsiyalar ustunlik qiladi. Masalan, Janubiy Koreya kompaniyasi tomonidan Urganch tumanida 100 million dollarlik chiqindilarni yoqish orqali elektr energiyasi ishlab chiqarish loyihasi, Avstraliya investitsiyasi bilan Tuprakkala tumanida 820 million dollarlik ekologik aviatsiya yoqilg'isi zavodi (yillik 600 ming tonna) va 5 gigavatt quvvatli quyosh panellari loyihasi, shuningdek, Slovakiya investitsiyasi bilan 170 million dollarlik biofuel ishlab chiqarish zavodi bor.

Ikkinchi bo'limda suv ta'minoti va kanalizatsiya infratuzilmasi rivojlanishi ko'rib chiqiladi. Xorazm viloyatida 4751 km suv tarmoqlari va 206 km kanalizatsiya tizimlari qurilgan bo'lib, bu orqali 580 ming aholiga birinchi marta markazlashgan ichimlik suvi yetkazilgan. Bu investitsiyalar qishloq xo'jaligi va aholining hayot sifatini yaxshilashga xizmat qilmoqda, chunki viloyat Aral dengizi hududiga yaqin bo'lib, suv resurslari

muammosi keskin. Shuningdek, uy-joy qurilishi sohasida 660 ta ko'p qavatli uy qurilgan bo'lib, 21 ming oilaga yangi turar joy taqdim etilgan.

Uchinchi bo'lim transport infratuzilmasiga bag'ishlangan. Xorazm viloyatida yo'l qurilishi investitsiyalari muhim o'rin tutadi. Masalan, Osiyo Infratuzilma Investitsiya Banki (AIIB) tomonidan moliyalashtirilgan "Qoraqalpog'iston va Xorazm mahalliy yo'llar tarmoqlarini rekonstruksiya qilish" loyihasi doirasida umumiy 516,1 km yo'l rekonstruksiya qilinmoqda, shundan 188 km Xorazm viloyatiga to'g'ri keladi. Loyiha umumiy qiymati 173,47 million dollar bo'lib, birinchi bosqich (71,163 million dollar) Xorazmga qaratilgan. Bu loyiha 1950-1960-yillardagi eskirgan yo'llarni ta'mirlash, iqlimga chidamli konstruktsiyalar qurish, ko'priklar ta'mirlash, drenaj tizimlarini yaxshilash va xavfsizlik choralari (belgilar, avtobus bekatlari, maktablar yaqinidagi piyodalar yo'llari) o'rnatishni o'z ichiga oladi. Loyiha natijasida mintaqada aloqa yaxshilanadi, qishloq aholisining bozorlar, maktablar va kasalxonalarga chiqishi osonlashadi, shuningdek, ayollar va yoshlar uchun inkluziv dasturlar amalga oshiriladi.

To'rtinchi bo'limda ekologik va yangilanuvchi energiya loyihalari tahlil qilinadi. Xorazm viloyatining strategik joylashuvi (Aral dengizi yaqinida) ekologik loyihalarni talab qiladi. Masalan, 5500 gektar maydonda 5 gigavatt quyosh panellari o'rnatish loyihasi mintaqada energetikasini yaxshilaydi va yashil energiya ishlab chiqarishni oshiradi. Shuningdek, 5000 gektar maydonda rapeseed o'stirish va biofuel zavodi qurilishi ekologik barqarorlikni ta'minlaydi.

Beshinchi bo'limda qurilish investitsiyalarining iqtisodiy ta'siri baholanadi. O'zbekiston qurilish sanoati 2025 yilda 8,2% o'sish sur'atiga ega bo'ladi, bu transport va energetika loyihalari tufaylidir. Xorazmda bu o'sish sanoat zonalarini rivojlantirish va soya iqtisodiyotini qisqartirish orqali amalga oshirilmoqda.

Muhokama: Muhokamada qurilish investitsiyalarining ijobiy va salbiy tomonlari tahlil qilinadi. Ijobiy tomonlari: investitsiyalar orqali iqtisodiy o'sish ta'minlanadi, aholining hayot sifati yaxshilanadi va yangi ish o'rinlari yaratiladi. Masalan, yo'l rekonstruksiya loyihasi orqali mintaqada izolyatsiya bartaraf etiladi va qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksporti oshadi. Biroq, muammolar ham mavjud: infratuzilma loyihalari uchun yer ajratish va ekologik ta'sir (chang, shovqin) masalalari. Shuningdek, investitsiyalarning samaradorligini oshirish uchun mahalliy tadbirkorlarning ishtirokini kuchaytirish kerak. Xalqaro tajriba (masalan, EBRD va AIIB loyihalari) shuni

ko'rsatadiki, inkluziv yondashuv (ayollar va zaif guruhlar uchun dasturlar) loyihalarni muvaffaqiyatli qiladi. Muhokamada, shuningdek, COVID-19 va global iqtisodiy inqiroz ta'sirida investitsiyalarni diversifikatsiya qilish zarurligi muhokama qilinadi.

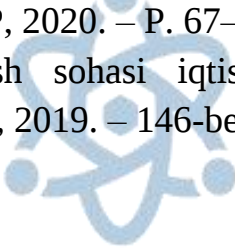
Xulosa va takliflar: Xulosada shuni ta'kidlash mumkinki, qurilish investitsiyalari Xorazm viloyati infratuzilmasini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. So'nggi yillarda jalb qilingan 2 milliard dollar va yangi 2,4 milliard dollarlik loyihalar viloyatni iqtisodiy markazga aylantirmoqda. Infratuzilma yaxshilanishi orqali aholining hayot sifati oshdi, sanoat o'sdi va ekologik barqarorlik ta'minlandi.

Takliflar: 1) Investitsiyalarni raqamlashtirish orqali monitoringni kuchaytirish; 2) Mahalliy korxonalarni loyihalarga ko'proq jalb qilish; 3) Ekologik standartlarni qattiq nazorat qilish; 4) Yangi loyihalar uchun 812 ta investitsiya rejasini tezlatish; 5) Xalqaro hamkorlikni kengaytirish, masalan, AIIB va EBRD bilan yangi loyihalar; 6) Ayollar va yoshlarni infratuzilma loyihalarida ishtirok ettirish dasturlarini rivojlantirish. Ushbu takliflar amalga oshirilsa, Xorazm viloyati rivojlanishi yangi bosqichga ko'tariladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. – O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2022, №6, 45-bet.
2. O'zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi ma'lumotlari. – Toshkent, 2024. – 78-bet.
3. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – Toshkent: O'zbekiston, 1997. – 324-bet.
4. G'ulomov S.S., Qurbonov A.R. Investitsiyalar iqtisodiyoti. – Toshkent: "Iqtisodiyot", 2020. – 256-bet.
5. Mamarasulov M.B. Hududiy iqtisodiyot va infratuzilma rivojlanishining zamonaviy yo'nalishlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 184-bet.
6. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Hududlar bo'yicha asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar tahlili. – Toshkent, 2023. – 92-bet.
7. World Bank. Infrastructure for Development: Policy, Investment, and Performance Review. – Washington, D.C., 2022. – P. 35–47.
8. OECD. Regional Development and Infrastructure Investment Report. – Paris: OECD Publishing, 2021. – P. 78–90.

9. Smith, A. The Role of Construction Investments in Regional Economic Growth. – Journal of Regional Economics and Development, Vol. 14, No. 3, 2020. – P. 112–128.
10. Porter, M. Competitive Advantage and Infrastructure Development. – New York: Free Press, 1998. – P. 240–257.
11. Qodirov Sh., Abdullayev U. Mintaqaviy infratuzilma tarmoqlarini rivojlantirishda investitsiya loyihalarining samaradorligi. – Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, №4, 2023. – 55–63-betlar.
12. United Nations ESCAP. Financing Infrastructure Development in Asia and the Pacific. – Bangkok: UNESCAP, 2020. – P. 67–84.
13. Mamatov N.R. Qurilish sohasi iqtisodiyotining investitsion asoslari. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2019. – 146-bet.



GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING